

“ÇOCUKLUĞUNUZA İNELİM...”

TARİH YAZIMINDA PSİKOBİYOĞRAFİLER:

İYİ ÖRNEKLERDEN YÖNTEMİN BELİRLENMESİNE*

The PSYCHO-BIOGRAPHIES in HISTORIOGRAPHY: From GOOD
EXAMPLES to DETERMINING RESEARCH METHOD

Süleyman İNAN**

Öz: Daha çok siyasi kişilerin biyografileri son zamanlarda akademik tarih çalışmalarında ilgi görmekte ve farklı disiplinlerden alınan yardımlarla yeni bir boyut kazanmaktadır. Psikolojinin rehberliğindeki ve basitçe kişiyi daha iyi anlama olarak tanımlanan "psiko-biyografi" (psychobiography) de bunlardan biridir. Psikobiyografi, incelenen kişinin ruh ve iç dünyasına yönelir ve kayda geçmiş arşive dayalı bilgi, anı ve anlatılardan yola çıkarak mantıklı/tutarlı açıklamalar getirmeye uğraşır. Akademik alanda yöntemi hâlâ tartışılan ve henüz yaygınlık kazanmamış böylesi çalışmaların bilimselliği, bu durumda kolaylıkla yazanın yaklaşım, ele alış tarzı ve tutumuyla ilişkilendirilebilir. Bu çalışma, yeni bir disiplin olarak bir psikobiyografik çalışmada nasıl bir yol izleneceği, güçlü-zayıf yanlarının neler olduğu ve kaynaklarının ne olacağı sorularına cevap aramakta ve temelde bu yeni alanın metodolojik kurallarını/notlarını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Tarih Yazımı, Psikobiyografi, Psiko-Tarih, Tarih Yöntemi

Abstract: Mostly, biographies of political people have attracted attention in academic history studies in recent times and add a new dimension thanks to aids received from different disciplines. "Psychobiography" which is under guidance of psychology and simply defined as a better understanding of individual is also one of them. Psychobiography heads towards spirit and inner world of individual examined and tries to bring logical/consistent explanations derived from knowledge, memory, and what was told based on recorded archive. In this case, being scientific of such studies whose method have still been discussing and which have not gained currency in academic field yet can be easily associated with approach, treatment, and attitude of writer. This study seeks for answers to the questions what kind of a way will be

* Bu çalışma, Polonya'nın başkenti Varşova'da 16 - 18 Eylül 2015 tarihinde yapılan SSHIF 2015-Sosyal ve Beşeri Bilimlere ve Küresel Yaklaşımlar: Kuram ve Uygulamalar Uluslararası Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özeti sempozyum kitapçığında yayınlanmıştır. Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeler Birimi tarafından (BAB'ca) 2013KRM024 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

** Prof.Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, E-posta: sinan@pau.edu.tr

followed, what are, and what its references will be in a psycho-biographic study as a new discipline and basically aims to reveal methodological rules/notes of new field.

Keywords: Historiography, Psychobiography, Psycho-history, History Method

Giriş

Tarih ve edebiyatın araştırma nesnelere biridir, kişi incelemesi. Tarihçilerin yaptığı biyografiler çoğunlukla sırf resmi vesika esaslı devlet adamlarının icraatlarına odaklanırken, edebiyatçıların kaleminden çıkan biyografiler de incelenen kişinin yazdıkları üzerinden insan portresi çıkartır. Her iki alanın çalışmaları genellikle o kişinin kendi/öz yaşamına dair notlar vermez; ne davranışlarını açıklar ne de iç dünyasına girer. İç dünyası deyince, birinin kendini değil, başkasının birini yorumlaması demek oluyor. Ve temelde birinin başkasının tanımlaması gerçekten ne kadar mümkündür? İnsanın zihniyet dünyası nasıl ve hangi olaylarla şekillenir? O kişinin, bunalımları, buhranları, bohem hayatı, varoluş kavgası nasıl cereyan etmiştir? Hayatta neyi amaçlamıştır, yoksa amaçsız mıdır? Buna eklenebilecek bir yığın soru, psikoloji yardımıyla ikna edici cevap bulabilir. Son tahlilde psikobiyografi, psikolojinin tarih ve edebiyatla kesiştiği, yardımlaşarak birbirlerine takviye ettikleri bir alana işaret eder.

Bu yazıda psikobiyografinin ne olduğunu, amaçladıklarını, avantajlarını, tarihçesini sırasıyla ele alacağım. Geri kalan kısımda bu alandaki mevcut çalışmalardan tutarlı olan metodolojik çıkarımları ve yolları tartışacağım. Dolayısıyla psikobiyografiye temel oluşturan teorik kısmın, bu daldaki pratiklere bağımlı olarak, belli başlı örnek çalışmalardan çıkan soyut bilgilerle oluşturulmaya çalışıldığını belirtmeliyim. Sonra “iyi” ve “kötü” psikobiyografinin işaretlerini kısaca değerlendirdikten sonra psikobiyografinin var olan şimdiki hali ve geleceğine dair genel gözlemlerle makaleyi sonuçlandıracağım.

Psikobiyografi Nedir: Tanım denemesi

Soru basit: Psikobiyografi nedir? Kısaca, psikoloji ve biyografi dallarının birleşiminden çıkan bir çalışma alanıdır. Nazariyattan bakıldığında, kişi incelemelerinde psikolojik yaklaşımlar kullanmak anlamına gelir. Bu konuda tek el kitabının (Handbook of Psychobiography) editörü olan ABD’li psikiyatri profesörü Schultz’a (2015) göre de psikobiyografi, bir biçimde psikoloji yapmanın bir yoludur; dolayısıyla temelde psikoloji ilminin ilgi alanına girer. Psikobiyografi, psikolojinin üç

büyük yönteminden biri olan ve bir kişi hakkında derinlemesine analiz demek olan vaka incelemesine/tarihçesine (case study) girer. (Diğer ikisi, -tarama araştırması ve – deneydir). Yine de o, böylesi bir psikolojik incelemenin tarih/edebiyatla buluşması halinde “tam bir biyografi”nin çıkacağına inanır. Bu bakımdan, çoğu donuk, kontrollü deneylere bakan ve terapi süreciyle ilgili olan akademik/laboratuvar bilgi-gözlemi içeren psikolojik çalışmalardan psikobiyografiyi ayırır. O halde psiko-biyografiyi, kişinin tüm hayatına bakan bir yorumlama/değerlendirme çabası olarak görmek gerekir.

Yıllardır bu alanda çalışma yapanlar psikobiyografiyi çeşitli şekillerde tanımladılar. Bunlardan yaygın kabul görenleri en genel olarak şöyle toparlayabiliriz:

- 20. yüzyılda gelişmiş psikolojik kavramların kişi incelemelerinde uygulanmasıdır (Anderson, 1981),
- Psikolojik teorilerin etkili olarak kullanılmasıdır (McAdams, 1988),
- Psikolojik teori ve araştırmanın, genellikle önemli tarihi bir figür, sanat ya da siyasetten birinin üzerinde akıllıca uygulanmasıdır (Schultz, 2005).

Türkiye’de psikobiyografinin birkaç tanımını da böylesi çalışmalar yapanların kaleminden aktaralım:

- Hayatı incelenen kişinin iç dünyasının onun kişilik yapısına göre incelenmesidir (Volkan, 2005),
- Ruhsallık alanında birikmiş bilgiyle yaşanan tarih kesitini yeniden okuma ve anlama çabasıdır (Dindar, 2014a),
- Bu makalenin sahibi ise şu tanımı benimsemiştir: “Psikobiyografi, incelenen kişinin ruh ve iç dünyasına yönelir ve kayda geçmiş arşivsel bilgi, anı ve anlatılardan yola çıkarak mantıklı/tutarlı açıklamalar getirmeye uğraşır.”

Psikobiyografinin ne olduğu, ona yakın duran kavramlar/kavramsallaştırmalarla mukayese edildiğinde daha da iyi anlaşılabilir. Son zamanlarda “psiko” eklemli ve yeni disiplin adı çağrıştıran kavramlar psiko-tarih, psiko-sosyal, psiko-coğrafya, politik psikoloji vd.) karşımıza çıkıyor. Bu terimlerin icadı, belli ki çok-disiplinli araştırmaların yeni buluşlar ortaya koyduğuna/koyabileceğine olan inançla gerçekleştirilmektedir.

Psiko-tarih

Kendini yalnızca biyografi türüyle sınırlandırmaz. Hatta son tahlilde denilebilir psikobiyografi, psiko-tarihin etkinliklerinden sadece bir tanesidir. Psiko-tarih, yalnızca tarihî kişi değil, tarihî olgu esastır ve bu açıdan daha geniş konuyu ihtiva eder. Bu kavramı ilk kez kullanan ve sonrasında popüler hale getiren isim bilim kurgu romanlarıyla tanınan biyokimya profesörü Isaac Asimov'dur. Onun "Robot" ve "Vakıf" romanlarında geçen karakterlerinden biri olan matematikçi (Hari Seldon) "psiko-tarih"i yeni bir disiplin olarak geliştirir. Türkiye'de bu alanın bir yöntem olup olmadığı (ya da varlığını) tartışan Mustafa Alican'ın Gazi Üniversitesi Genç Bilim Adamları Sempozyumu'nda sunduğu "Psikotarihin Yapısökümü" başlıklı bir kongre tebliği bu meyanda zikre değerlidir (Alican, 2011). Yine Alican'ın Richard W. Noland'dan yaptığı çevirisi bu alanda ilk okunacaklara giren bir çalışmadır (Alican, 2010, 95-123). Bir psiko-tarih çalışma çabası Türkiye'de Çelikkol (2002) tarafından yapılmış -daha çok sübjektif denemelerle- denenmiştir.

Politik Psikoloji

Toplumların ya da milletlerin birbirleriyle ilişkilerini gözlemlemeyi amaçlamaktadır. Seçmen davranışı, lider davranışı, grup hareketliliği ve kitle psikolojisi hakkındaki araştırmalar bu alanın konusuna girer. Bunlarla bağlantılı, daha özelden, iç savaş, soykırım, toplumsal travmalar, terör, göçmenlik ve entegrasyon alanlarında çalışmalar yürütülmesini amaçlar. Cemal Dindar'ın R. Tayyip Erdoğan'ı ele alan *Bi'at ve Öfke* kitabı, Erdoğan'ın hikâyesinin Türkiye'nin hikâyesine benzetilmesi, bu bakımdan Erdoğan'ın "zamanın ruhunu" temsil ettiğinin ileri sürülmesi ve bunları açan yorumlamaları ile (özellikle İslami hayat tarzı uygulama yollarından uzlaşmaya gitme çabalarında yaşanan gelgitler yorumu) pekâlâ politik psikolojik çalışmadır. Bu alanda Türkiye'de öne çıkan üç eser Çelik (2009), Tarhan (2010) ve Çevik-Ersaydı'ya (2011) aittir. Son dönemde çıkan *Psiko-Politik Bir Yaklaşım İle Türk-Ermeni İlişkileri* başlıklı çalışmayı derleme çalışmayı da bu meyanda anabiliriz (Çevik & Çevik, 2011).

Bunun yanısıra "psiko-sosyal tahliller" de bu kapsamda düşünülebilir. Gökay (1981), Anapalı (2014), Bülbül (2005) bu çerçevede zikredilebilecek bir kaç çalışmadır.

Psikobiyografinin Amaçları

Psikobiyografinin amacı, son derece zor olmakla birlikte basitçe insanları anlamaktır (Schultz, 2005: 3). Zorluğu insanın karmaşık iç dünyasıdır ve onu

kendisinden başka en iyi bilen olmaz. Şu halde psikobiyograflar, incelenen kişinin iç dünyasını “olabildiğince” anlamlandırmak isterler. Şimdiye dek bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında, hayatlarında zaten anlaşılması zor kişilerin ele alındığı fark edilir: Hitler, Nietzsche, Kim Jong, Bin Laden, George W. Bush, Leonardo da Vinci, Van Gogh, Picasso, Gogol... Düşünür Nietzsche'nin bir mektubunda “Ben labirentim” sözü bile onu tanımaya çalışmak için kışkırtıcıdır. Adam Smith'in son demlerinde hukuk üzerine yazdığı 16 ciltlik el yazısıyla kaleme aldığı kitaplarını arkadaşlarından ateşe atarak yaktırmasını istemesi, onun “piromanyak” olduğuyla mı yoksa içinde yaşadığı “korku”yla mı ilgisini çözümlmek meselesi psikobiyograflara davetiye çıkartır. Rousseau'dan yıllar sonra bile hem demokrat hem de diktatörlerin ondan hâlâ ilham alıyor olmasının nedenleri de, ancak onun karmaşık düşünce dünyası öğrenilerek anlaşılabilir. Psikobiyografi, ez cümle, incelenen kişinin ruh portresini çıkartma hedefindedir.

Şu halde psikobiyografide temel soru “ne” (what) değil; “neden”dir (why). Bu sayede kişilik dinamikleri ve yapısına bakılabilir. Soru her zaman NEDEN olduğunda psikobiyografinin amacı, bulmaca (puzzle) çözmeye dönüşür. Her boşluk dolduruşta diğer boşluk için aynı soru sorulur: Neden. Örnekleylim. Ressam Van Gogh, kulağını neden “kesti” ya da belki doğru soru şu; onun kulağı neden kesikti. Onun hayatını ele alan biyografiler bu soruyu kolay bir teşhisle, onun “deli” olduğu ya da “çılgınlık yaptığı” ile geçiştirdiler. Ama bu gerçek bir cevap değildi; zira cevap hayatındaki bir ayrıntıda gizliydi. Son araştırmalar (NTV, 2015), aynı evde kaldıkları arkadaşıyla geçen şiddetli bir tartışmanın ardından “kılıç ustası” olan arkadaşının kulağını kestiğini ortaya koyuyor. Şimdi asıl soru şu; peki neden? Psikolojik yaklaşımlar, hamilik eden ev arkadaşını yanında tutabilmek ve “yalnız kalmamak” için van Gogh'un arkadaşını şikâyet etmediği, bunu itiraf etmediği, dolayısıyla ikisinin aralarında “sessiz bir mutabakat” yaptıklarını söylüyor.

Psikobiyografinin amacını açıklarken de, onun neye yaradığını belirtmiş oluyoruz. -Boşlukları doldurma, -Dip nedenleri anlama/anlamlandırma, -Farklı ayrıntıyı görmemize imkân verme. Sözelimi Hitler'in intiharını onun başına gelecek “küçük düşürücü” yargılanma safhasından daha çok, ölümüyle insanları kendine bağlamanın başka bir yolu olarak değerlendiren yorumlarla karşılaşılabılıriz. Başka bir örnek; Falih Rıfkı Atay'ın Çankaya'da aktardığı Atatürk'e ait bildik bir hikâye, psikolojik bir değerlendirmede bambaşka bir anlama bürünebilir. Bu hikâyeye göre küçük

Mustafa'nın eğilerek oynanan birdirbir oyununu dışardan sadece izleyip, oyuna katılmaması, arkadaş ısrarı üzerine küçük Mustafa'nın "Ben eğilmem!" demesi, anıyı aktaran Atay'ca onun "çok onurlu" olmasına bağlanır (Atay, 1984: 21-22). Volkan ve Itzkowitz ise, daha o vakit Mustafa'nın "yalnız" olduğu ve başkalarına karşı şüphe dolu olduğunu ileri sürerler (Volkan, 2005: 59). Osmanlı tarihine yöneldiğimizde de, kafes usûlü dediğimiz uygulamanın şehzadeler üzerindeki baskısı psikolojik sâiklerle anlamlandırılıp, sonra niye padişahlar arasında "deli" olanların çıkabildiği de izah edilebilir. Zira her an öldürülme ihtimalinin olduğu bir ortamda büyüyen bir şehzadenin, padişah olduktan sonra nasıl davranabileceğini belirlemek psikolojik açıdan zor olmasa gerektir.

Politik figürlerle ilgili psikobiyografilerin sayıca hacminin büyüklüğü, bu çalışmalarda siyasetçilerin özel bir yeri olduğunu gösteriyor. Özellikle diktatör, tiran veya kudretli liderle ilgili çalışmalar dikkat çeker. Belirleyici olan uzun iktidar yıllarıyla bir biçimde olumlu-olumsuz iz bırakan liderler psikobiyografilerin ilgisini çekiyor. Dramatik sonlu liderlerin hayatları da pek çok gizemi ve soruyu geride bıraktığı için psikolojinin yardımıyla anlaşılmaya çalışılıyor. Şimdiye dek yapılan psikobiyografik çalışmaları kategorik olarak şöyle gösterebiliriz:

- *Politik liderler:* Adolf Hitler, III. George, Napolyon, Lincoln, Atatürk, Richard Nixon, Mahatma Gandi, Robbespierre, W.Churchill, Adnan Menderes, Saddam Hüseyin, Lenin, Trotsky, Kim Jong, George W. Bush, Henry Clinton, Usame Bin Laden, Margaret Thatcher, Barack Obama, R. Tayyip Erdoğan.
- *Edebiyatçılar:* Gogol, Dostoyevski, Virginia Woolf, Sylvia Plath Cemal Sürey(y)a, Tefvik Fikret, Nazım Hikmet.
- *Sanatçılar:* Pablo Picasso, Vincent van Gogh, Da Vinci, Diana Arbus, Elvis Presley.
- *Dini liderler:* Hz. Muhammed, Hz. İsa, Luther, Said Nursi.
- *Filozoflar:* Rousseau, Bertrand Russell, Cemil Meriç.
- *Bilim insanları:* Einstein, Sigmund Freud, Eric Erikson.

Psikobiyografinin Tarihçesi ve Gelişimi

Akademideki yaygın anlayış, ilk psikobiyografi türüne giren çalışmayı Freud'un 1910'da yayımlanan *Eine Kindheitserinnerung des Leonardo da Vinci* (Leonardo da

Vinci ve Çocukluk Anısı) kitabıyla başlatır. Tanınmış psikobiyograf Alan Elms, yüzyıl geçse de Freud'un bu çalışmasını hâlâ birkaç saygın psikobiyografi örneği olarak gösterir (Elms, 2005: 210). Bu kabulle ilgili özellikle İngilizce yayınlarda bir sürü atıfla arşılaşmak mümkündür. Leonardo çalışmasında Freud'un seçtiği teori kuşkusuz psikanalizdir. 1910 ve 1920'li yıllarda bu tür çalışmalar çokça eleştirilirse de psikobiyografi çalışmalarına devam edilir. Özellikle yazanın/sanatçının hayatı önemli değil, eserin ne dediği önemli diyen edebiyat çevrelerinden eleştiri gelir¹. Freud ise yazanın/sanatçının kendi hayatını da önemseyerek biyografi incelemelerinde yeni bir perspektif getirmeyi önerir ve etkili olur da...

1940'lı yıllar, bu tür çalışmaların görece yavaşladığı devre olsa da zikre değer birkaç eser öne çıkar. Manfres S. Guttmacher'in 1941'deki *III. George ve Walter C. Langer*'in 1943'teki *The Mind of Adolf Hitler* (Hitler'in Zihni) incelemeleri kitaplaşır. II. Dünya Savaşı etkilerinin insan hikâyelerine yansımalarının oldukça ilgi çekici olduğu bu yılların bolca malzeme vermesine karşın psikolojik kişi incelemeleri sınırlıdır. 1950'lerin ikinci yarısında psikiyatr Erikson'un *Martin Luther* (1958) ve *Mahatma Ghandi* (1961) çalışmaları, ciddi psikolojik çözümlenmeleriyle bu alanda iyi örnek oluşturur.

Özellikle 1970'ler, psikobiyografik yayınların arttığı yıllar olarak geçer. Özel dergiler, tezler, konferanslar ve çeşitli örgütlenmelere bu yıllarda rastlanılır. Sözü geçen bu gelişmelerin neredeyse tamamı ABD'de gerçekleşir. Bu noktada Kaliforniya (Kaliforniya'da), Northwestern (Illinois eyaleti, Evanston şehrinde), Duke (Kuzey Karolina'da) üniversiteleri öncü rolü üstlenir.

Peki psikobiyografilerin geleceği var mı? Akademi içinde ve dışında pek çok ilgi çekici konuda psikobiyografik araştırmalar yapılacak gibi görünüyor. Psikoloji bölümlerinde henüz uzmanlaşma yok; kurumlaşan anabilim dalları da de yaygın değil. Ne var ki, psikobiyografiler "tutkulu" insanların meşgalesi olarak kalmaya devam edecek gibi görünüyor. Tanınmış psikobiyograf Alan Elms, kendi kişisel web sayfasında "kariyer tavsiyesi" ("career advice") bölümünde, bu konuda çalışmak isteyenlere Shultz'un kitabına ilk olarak göz atmalarını, ardından yine aynı kişinin hazırladığı web sitesine girmelerini salık verir. Bundan sonra "Hâlâ çalışma konusunda

¹ Bu konudaki bir psikiyatristin özetlemesi için, bkz. Ağâh Aydın (2012). "Eleştiri Şiddeti: Ve İnsan Aynada Kendini Gördü", *Dünden Bugüne Edebiyat*, S.6. ss.17-20.

istekli” olanların teşvik (ya da değil) ileri tavsiye için kendisiyle temasa geçmelerini ister. Şu uyarı notlarını eklemeyi de ihmal etmez (Elms, 2015):

“Ben, bu alanda ihtisaslı fakülte olan çok az psikoloji bölümleri gördüğümden beri, akademik kariyerlerinin başlangıcında bu tür çalışmalarını yapmalarını kimseye kesinlikle tavsiye etmedim. Fakat gerçekten psikobiyograf olmaya tutkuluysanız, en azından yarı zamanlı olarak işinizi lâyıkınca yapabilmemiz için çalışmalarınızda size kısmen yol gösterebiliriz.”

Türkiye’de ise, psikobiyografik ilk çalışma olarak ABD’de yaşayan psikiyatr profesörü Vamık Volkan’ın ilk baskısı 1984’te *Immortal Atatürk*’ün neredeyse 15 yıl sonra, 1998’de *Ölümsüz Atatürk* olarak tercüme edilen kitabıyla başlatmak gerekir. Hakkında yazılan her yazının kayda geçtiği ve bununla ilgili resmi/milli arşivin olduğu lider Atatürk hakkındaki bu kitabın Türkiye’deki basılmasına bir süre yasak getiren şey, sözü edilen kitaptaki psikolojik tahlillerdir. İlk basıldığı 1984’te Türkiye’de askeri vesayetin güçlü biçimde sürdüğü yıllarda, kitapta çıkan ve alışık olunmayan bir yöntemle ele alınan Atatürk’ün “insan” portresi bazı çevreleri rahatsız eder ve politik itirazlarla karşılaşır. Süleyman Demirel’in cumhurbaşkanı olduğu 1998’de, artık böylesi endişelerin/vehimlerin yersizliğine dem vuran yaygın siyasi anlayışın etkisiyle, nihayet kitabın Türkçe baskısı yapılır. Volkan’ın tarihçi ortağı Itzkowitz ile birlikte yazdıkları bu kitap -anılmaya değer birkaç çalışma hariç- bu alanda hâlâ özel önemini korumaktadır. Üniversitelerin psikoloji veya tarih bölümlerinde de henüz böyle çalışmalar teşvik ediliyor değildir. Yine de bazı biyografik çalışmalarda psikobiyografik yöntemlerle konunun ele alındığı pasajlar da artmaktadır.

Psikobiyografi İle İlgili Literatür

Psikobiyografi yerleşik bir disiplin olmamasına karşın dünyada yüzyıldır 1000’i geçkin çalışma vardır². Editörü William Todd Schultz’un 2005’te Oxford Üniversitesi yayınlarından çıkan *Handbook of Psychobiography (Psikobiyografinin Elkitabı)*, ilk elde okunması gereken kaynak eserdir. Her bölümde en az 6 makalenin olduğu 4 bölümlü bu kitabın ilk parçası “Psikobiyografi Nasıl yazılmalı” başlığı taşıyor. Kitabın geri kalan kısmında, politikacı, sanatçı ve psikologların psikobiyografilerinden örnek çalışmalar bir makale uzunluğunda yer alıyor. Hem yöntem üzerine yazıları hem de örnekleriyle

² Bir çalışmada Avrupa ve ABD’de 1980 yılına kadar yapılan çalışma sayısı toplam 854’tür. Bkz. W. McKinley Runyan, “Progress in Psychobiography”, *Journal of Personality*, 56 (Mart 1988), s.302.

bu kitap psikobiyografların başlangıç kitabı olmalıdır. Bundan başka birkaç başvuru eseri sıralanabilir: W. M. Runyan (1982), *Life Histories And Psychobiography: Explorations In Theory And Method*. New York: Oxford University Press; Elms, A. C. (1994). *Uncovering Lives: The Uneasy Alliance Of Biography And Psychology*. New York: Oxford University Press; McAdams, D. P., & Ochberg, R. (Eds.) (1988). *Psychobiography And Life Narratives*. Durham, NC: Duke University Press. Ayrıca pek çok faydalı bilgiyi depolayan bir web sitesi de (<http://www.psychobiography.com>) yararlıdır. Türkiye’de yapılan bu alandaki doğrudan çalışmaların ise oldukça sınırlı kaldığını söylemeliyiz.

Tablo 1

Türkiye’de Psikobiyografi Alanındaki Çalışmalar (1995-2015 arası)

	1995-1999	2000-2004	2005-2009	2010 ve sonrası	Toplam
Kitaplar	1	1	4	3	9
Makaleler	0	0	0	2	2
Tezler	0	0	0	1	1
Çeviriler	0	0	0	1	1
Sunular/Dersler	0	0	0	3	3
Elektronik kaynaklar	0	0	0	0	0
Toplam	1	1	4	7	16

Psikobiyografi Alanındaki Kitaplar:

- Volkan, V. D. & Itzkowitz, N. (2010). Atatürk/Anatürk: Mustafa Kemal’in Yaşamı, İç Dünyası, Yeni Türk Kimliğinin Yaratılışı ve Bugünkü Türkiye’deki Kimlik Sorunları. İstanbul: Alfa. (ilk baskı, 1998, Bağlam).
- Uç, Himmet (2001). Tefik Fikret’in Psikobiyografisi: Felsefi, Psikanalitik, Edebî Bir Eleştiri, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Dindar, Cemal (2015). Tarih Öncesi Köpekler Havlıyor, Cemal Süreya’nın Psikobiyografisi, İstanbul: Telos.
- Dindar, Cemal (2011). Bi’at ve Öfke / Recep Tayyip Erdoğan’ın Psikobiyografisi, İstanbul: Cadde. (3. baskı, 2014, Telos yayınları).
- Tarhan, Nevzat (2012). Çağın Vicdanı Bediüzzaman, İstanbul: Nesil.
- Beyazyüz, Murat (2007). Cemil Meriç’in Psikolojisi, Ankara; Aşına.

- Alper, Yusuf (2008). Psikodinamik Açından Cemal Süreyya ve şiiri, İstanbul: Özgür.
- Alper, Yusuf (2006). Psikodinamik Açından Ahmet Erhan ve şiiri, İstanbul: Digraf.
- Alper, Yusuf (2005). Nazım Hikmet şiirinin psikopatolojisi, İstanbul: Toplumsal Akademik Yayınlar.

Bu kitaplar arasında Himmet Uç'un çalışmasının, Milli kütüphanede kaydı yoktur; ancak nadir kitap olarak sahaflarda bulunabilmektedir.

Psikobiyografi Alanındaki Makaleler:

- İnan, Süleyman (2011). Adnan Menderes'in Mizacı Üzerine, Psiko-biyografik Bir Deneme", Türkiye Günlüğü, S.107 (Yaz 2011).
- Gürsu, Orhan (2015). "Hasan Basri Çantay: Bir Psikobiyografi Denemesi", EKEV Akademi Dergisi, S.62 (Bahar 2015).

Bu belirleme, bir sınırlılık içeriyor. Zira internet üzerinden yapılan aramayla belirlenmiştir. Yani basılı olup pdf., doc, docx gibi dokümanı internete girmemiş başka makaleler de olabilir.

Psikobiyografi Alanında Yapılmış Tezler:

- Yeşil, Cumali (2010). Rainer Maria Rilke'nin 'Malte Laurids Brigge'nin Notları' adlı eserinde ruhbiyografisi, (Dan.Yılmaz Özbek. Atatürk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Doktora Tezi)

YÖK Tez Tarama Merkezi'nin internet sayfasındaki tarama kutucuğunda aranan kelimeler şunlar olmuştur: *Psikobiyografi, psiko-biyografi, psikolojik inceleme, psikolojik çözümlene, psikolojik tahlil*. En sonda İngilizce olarak "psychobiography" kelimesi tarandığında bir doktora tezine rastlanılmıştır. "Biyografi" olarak yapılan/görülen çalışmalar ise çoğunlukla tarih ve edebiyat alanlarında olmak üzere 74 kayıtla karşılaşılmıştır. (Ağustos sonu 2015 itibarıyla)

Psikobiyografi Alanındaki Sunu/Ders (yayınlanmamış):

- Aydın, Agâh (2011). "Psikobiyografi".
- Soygür, Haldun (2011). "Kaçak: Dr. Fikret Ürgüp'ün Yaşam Öyküsü, Bir psikobiyografi denemesi-".

- Soygür, Haldun (2011). “Nijinski'nin son dansı: Şizofreni”.

Sözü edilen bu sunular, Türk Psikiyatri Derneğinin 5-9 Eylül 2011'de Bolu'da düzenlediği “Psikiyatri Tarihi & Tarihin Psikiyatrisi” temalı Güz Okulu'ndaki konu başlıklarında yer almış fakat sunular herhangi bir yerde yayınlanmamıştır³.

Psikobiyoğrafi Alanındaki Çeviriler:

- James William Anderson (Çev: Gökhan Kağnıcı), (2010). “Psikobiyoğrafının Metodolojisi”, *Tarih Okulu*, Mayıs -Ağustos 2010, Sayı VII, ss.77-97.

“İyi” Örneklerden Yöntem Notları⁴

Psikobiyoğrafının standartları belirlenmiş bir yönteminin olmadığını belirtmiştik. Yapılan örnek çalışmalardan bazı notlar çıkarmak bu yüzden yararlı olacaktır. Yönteme dair tutarlı bir yaklaşım geliştirmeye çalışan bu notları 5 başlıkta ele alabiliriz:

1. Kişisel İlgi
2. Soru Dizgesi Çıkarma
3. Kapsamlı Etüt
4. “Üç Açı”ya Odaklanma
5. Psikolojik Yaklaşım/lar Uygulama

Kişisel ilgi (=Konu seçimi): Psikobiyoğrafide konu, çoğu zaman çok sorulu kişiler, şüphe, sansasyon, spekülasyon, barındıran şöhretli insanlardır. Her şeye

³ Mesâlâ Agâh Aydın'ın kişisel web sitesine iletişim için koyduğu eposta adresine (agah@agahaydin.com) 18 Ağustos 2015 tarihinde mesajla sunusunun yayınlanıp yayınlanmadığı sorulmuş ve fakat ne yazık ki, herhangi bir cevap alınamamıştır.

⁴ “İyi” kavramı göreceli bir kavram. Bu konuyu yazmaya başladığımda, önemli iki isimle e-posta yoluyla yazıştım ve duygu belirttiği için onlara bilerek psikobiyoğrafideki “iyi” örnekleri yazmalarını rica ettim. Bu iki isimden biri Pasifik Üniversitesinde psikiyatr profesörü ve psikobiyoğrafi el kitabının editörü W.Todd Schultz; diğeri de (Kıbrıs) Türk kökenli ABD'de yaşayan Virginia Üniversitesinde psikiyatr profesörü Vamık D.Volkan'dı. Her ikisinin “iyi” psikobiyoğrafi listesi farklıydı. Shultz'un listesi: Tim Kasser (2013). *Lucy in the Mind of Lennon*. New York: Oxford University Press; Dan McAdams (2010). *George W. Bush and the Redemptive Dream*. New York: Oxford University Press; William Todd Schultz (2011), *Tiny Terror*. New York: Oxford University Press; Alan C. Elms (1994). *Uncovering Lives: The Uneasy Alliance Of Biography And Psychology*. New York: Oxford University Press. Volkan'ın listesi: Volkan, V. D. & Itzkowitz, N. (1984). *The Immortal Atatürk: A Psychobiography*. Chicago: University of Chicago Press; Langer, W. C. (1972). *The Mind of Hitler: The Secret Wartime Report*. New York: Basic; Redlich, F. (1998). *Hitler: Diagnosis of a Destructive Prophet*. New York: Oxford University Press.; Dorpat, T. L. (2002). *Wounded Monster: Hitler's Path From Trauma to Malevolence*. New York: University Press of America.

rağmen konu seçiminde belirleyici olanın temelde yazanın ilgi alanıyla irtibatlı olduğunu vurgulayalım. Bu alandaki örnek çalışmalar da dediğimizi teyit ediyor. Meselâ, psikiyatrist Yusuf Alper'in şair Nazım Hikmet (1902-1963) ve Ahmet Erhan (1958-2013)'ı konu olarak seçmesi, kendisinin de şiir yazmasındandır. Başka bir psikiyatrist Shultz, Amerikalı fotoğrafçı Diana Arbus'un (nâm-ı diğer "kötü fotoğrafların iyi fotoğrafçısı") (1923-1971) niye ucube/hilkat garibesi gibi fotoğraflar çektiğini merak ederken onu anlamaya çalışmıştır. Yine aynı araştırmacı ABD'li şair ve yazar Sylvia Plath (1932-63)'in sanatı için intihar ettiği sonucuna ulaşırken, onu yazmaya iten Plath'in trajik yaşamıydı. Itzkowitz'in Atatürk ilgisi ise Osmanlı çalışmaları için 1950'lerin ikinci yarısından sonra sık sık geldiği Türkiye'deki Atatürk reformlarının başarısından etkilenerek onu yazmaya karar vermesidir. Benim Menderes'in psikolojisine yönelme çabam, dolduramadığım boşluklar için ihtiyaç hissetmemdendir. Esasında yazanı etkileyenin, özellikle belirgin yaşam olayları, çatışmalar, temalar, ilişki kalıpları, dizileri olduğunu söylüyoruz. Son cümlede, sözü dolandırmadan basitçe anlamak isteyecekler için "psikobiyoğrafi", özlü olarak eziyet, işkence, azap, cefa gören, travma yaşayanların hayat hikâyesi midir sorusuna "hayır" diyemeyiz. Bu babda Türkiye'de psikolojik portresi çıkartılabilecek özellikle geçmiş dönemlerden çok "meşhur" olduğunu da belirtmeliyiz⁵.

Soru dizgesi çıkarma: Psikiyatrist ve psikologların kendilerine danışan kişilere, onları yakından tanımak için yönettiği bir sürü soru vardır. Bu soruların, psikobiyoğrafik çalışmaya konu olan kişi için de yapılması gerekir. Kişiyi tanıma soruları; etnik ve sosyal kökenleri, kaç çocuk vardır, ailede kaçınıcı çocuktur, anne-babanın aidiyetleri nedir, yatırımlar ne ve kime yapılmıştır, hangi çevrelerde büyümüşlerdir? (Herken, 2015). Aranılan cevaplar kişinin psikolojisini çözmeye yarar. Vamık Volkan'ı Atatürk incelemesine "türbelerde ölümlerden medet ummaktan vazgeçilmesi, Müslüman sanatçıların serbestçe insan figürlerini içeren heykel ve resimlerini yapar hale gelmeleri, liderin halkın önünde rakı içebilmesi, bir Türk kadınının Avrupa Güzellik yarışmasına katılıp güzellik kraliçesi seçilmesi" gibi sorularla çalışmaya başlar. Usame bin Laden'i etkileyen psikolojik etkenler, akıl hocaları ve ona "babalık" yapanlar, savaş travması, köktenci radikal hevesleri, şöhret isteyen ego soruları da onunla ilgili A. J. Dennis'i, *Usame bin Laden* incelemesine götürür.

⁵ Örnek olması için şu isimler düşünülebilir: Tarihi Şahsiyetler; I. İbrahim, Sultan Hamit, Genç Osman, Rıza Nur. Sanat/edebiyat dünyasından; Metin Kaçan, Cahide Sonku, Sezer İnanoğlu, İlhan İrem, Zeki Müren.

Kapsamlı etüt (Sabır isteyen zaman): Kabul etmek gerekir ki, bu tür çalışmalar epey zaman gerektiren işleri kapsar: Derinlemesine okumalar yapma, bazı kişilerle görüşme, psikolojik çözümler yapma vs. Tabii bu da, zaman demektir. Psikiyatrist Vamık Volkan “Ölümsüz Atatürk” kitabını 7 yılda tamamladı. Tarihçi Lawrence J. Friedman, Eric Erikson hayatını ve çalışmalarını anlattığı *Identity’s Architect* (Kimliğin Oluşumu) 1999’da çıktığında üzerinde 10 yıldır çalışıyordu (Alexander, 2005: 265). Kısacası psikobiyografiler akademik unvanlara çabuk kavuşmak isteyen “hırslı” araştırmacılara göre değil; belki bu yüzden lisans-üstü dönemde yapılması tavsiye edilmiyor. Yukarıda belirttiğimiz kişisel ilgiyle birlikte düşündüğümüzde psikobiyografilerin herhangi bir beklentisi/çıkarı olmayan, biraz da biricik merak uğruna yapacak ciddi araştırmacıların işi olduğunu söylemeliyiz. Örnek olması için Volkan’ın çalışmasının etüt taslağını aşağıdaki tablodaki gibi gösterebiliriz:

Tablo 2

Vamık Volkan “Ölümsüz Atatürk” Kitabının Etüt Taslağı

Eserin Adı	İncelenen Kişi	Kaynaklar	Görüşülenler	Kitabın Araştırılma-Basılma Süreci
Ölümsüz Atatürk	Atatürk	Hatıra (30) Psikoloji / Psikobiyografi (27) Monografi (104) Toplam; 161 kaynak	1. Ş.S. Aydemir, “Tek Adam”ın yazarı, (20 Kasım ve 13 Aralık 1974) 2. Sabiha Gökçen, (2 ve 5 Aralık 1974) 3. Kıymet Tesal, Nuri Conker’in kızı, (13 Mayıs 1975) 4. Lütfiye Gürsoy, Menemen Kubilay’ın tanıdığı, (16 Ekim 1974) 5. Abdürrahim Tuncak, Atatürk’ün manevi oğlu, (5 Aralık 1974) 6. Rauf Denктаş (18 Ekim 1980) 7. D.Uğur, (29 Nisan 1975) 8. P.Çambel ,(5 Ocak 1975) 9. İsminin verilmesini istemeyenler	1973-1984 (9 yıl)

Psikobiyografide iyice araştırma yapılmadan yaşanabilecek vahim hatayı anlatmak için çok bilinen bir örneği paylaşalım. Söz konusu hata Freud'a aittir ve hem de psikobiyografi alanındaki ilk çalışma sayılan *Leonardo* kitabında geçer. Freud, Da Vinci'nin çocukluk hatıralarından birinde geçen "kuş"la ilgili simgesel yüklemeyi kendi kaderinin belirtisi olarak yorumlar. Hatıradaki rüya anlatısı şöyledir: "*Sanki, ben beşikteyken bir çaylak üzerime geliyor, kuyruğuyla ağzımı açıyor ve dudaklarımın arasına soktuğu o kuyrukla bana birçok kez vuruyordu.*" Freud, burada geçen "çaylak"ı başka bir kuş olan "akbaba" olarak –İtalyancadan Almancaya- çevirmiştir. (it. aquilone → alm. geier). Freud, akbabayı, eski Mısır mitinde geçen akbaba başlı kutsal ana Tanrıça Mut ile (Kraliçelerin tanrıçası-Tanrı Amon'un eşi) annesi Caterina'yla özdeşirmesiyle olağanüstü yoruma girişir (Nardini, 2011: 19-20). Gerçekte, o kuş akbaba değil, tipik bir kuş olan çaylaktır ve Da Vinci'nin çocukluğunu geçirdiği kasabada çok görünürdür. Freud, eğer bu bilginin sağlamlığına güvenseydi anlatılan hataya düşmezdi.

Bu noktada, bir psikobiyografi araştırmacısının haşır neşir olacağı kaynakları sıralayabiliriz:

- Psikobiyografiye ait giriş kitapları: Temel düzeyde disiplini tanımak anlamında yararlı olacaktır.
- Yazılı materyaller: Tarih biliminin asıl kaynak olarak gördüğü, güven veren materyallerdir. Nüfus bilgileri, evlilik cüzdanları, çocukların kayıtları, doğum-ölüm belgeleri,
- Hatıralar, günlükler, mektuplar, özel notlar: Tarih biliminin kuşkuyla baktığı bu kaynakların bu çalışmalarda özel bir yeri vardır. Çok yönlü satır arası okuma notlarının bu çalışmada önemli ipuçları verdiği söylenebilir.
- Görüşme notları: Yazan/yazanlarca yapılan sözlü görüşmeler, bu çalışmalarda pekiştireç unsurlardır.
- Özel eşyalar: Oyuncak, takılar, giysiler, eskiz defteri, resimlemeler, sağlık kayıtları, hobi eşyalar vs. Örneğin Fatih Sultan Mehmet'in kişiliğine ait en eski izler yazı ve çizimlerle dolu çocukluk defterinden anlaşılabilir.
- Görsel/işitsel materyaller: Fotoğraf, video, film, resim vd. kişiye dair çok ayrıntıyı ele verir.

- Edebi ürünler: Roman, deneme, hikâyelerde kişinin ruh şifreleri gizlidir.

“Üç Açı”ya Odaklanma: İyi bir psikobiyografi, odaklanılan kişiye üç açıdan bakmayı gerektirir: 1-Fiziki gelişim, 2-Benlik (Kişisel Ruhî) gelişim, 3-Sosyal çevre/yaşanılan dönem.

- Fiziki gelişimde; kişinin bedensel gelişimi (boyu, kilosu, gözü, dişi, kafa yapısı, dış görünümü), geçirdiği hastalıklar, tikler, belirgin kusurlar, aile genetiğinden gelen müzminlikler, psikozlar vs. araştırılır.
- Benlik gelişimi; Kişinin bunalımları, buhranlar, kompleksler, yaşadığı sıkıntılar, ölümler, anne-baba ortamı ve etkileri, kardeşlerin durumu ve onlarla ilişkileri, evliliği-ayrılıkları vs. araştırılır.
- Sosyal çevre/Yaşanılan dönem; Kişinin etnik kökeni, sosyal/meslekî meşrebi, inanışlar, gelenekler, azınlık-çoğunluk aidiyeti, yaşadığı çevre, zamanın şartları vs. araştırılır.

Bunları yaparken temel psikoloji sözlükleri tarayarak dağarcığı genişletme, teorik okumalar yapma, bu başlıklar altında psikolojik notlar çıkarmak kişinin psikolojik profilini çıkarmaya yarar.

Psikolojik yaklaşımlar uygulama: İnsan davranışlarını ve zihni süreçlerini “tanımlamak” ve ardından “açıklamak”, psikolojinin hedeflerindedir. Bu hedeflere ulaşmak için çeşitli yaklaşımlar kullanılır; bunlar ya birebir, ya da çeşitli sentezlemelerle uygulanabilir. Popüler ve kökleşmiş yaklaşımları kısaca şöyle gösterebiliriz:

- Psikanalitik yaklaşım (=Freudyan psikanaliz): Korku, tutku gibi bilinç-dışı etkenlerin insan davranışlarındaki etkisini inceler.
- Biyolojik yaklaşım: Hormon, gen ve sinir sisteminin insan üzerindeki etkileşimini konu edinir.
- Bilişsel (Kognitif) yaklaşım: İnsanların bilgiyi ne şekilde depoladığı, işlediği, algıladığı ve kullandığıyla ilgilenir.
- Davranışsal (Behavioral) yaklaşım: Ortam, çevre ve olayların (ödül-ceza) insan davranışlarını nasıl değiştirdiğini araştırır.

- Hümanist (insancıl) yaklaşım: Özgürlük, yaratıcılık, potansiyellik gibi insan tabiatının olumlu yanına odaklanarak sevgi dolu ilişkiler geliştirme eğilimine dikkat kesilir.
- Kültürlerarası yaklaşım: Kültürel ve etnik benzerlik ya da farklıların insan yaşamı üzerindeki etkisini inceler.

Bu yaklaşımlarından birinin veya birkaçının kullanılmasıyla kişi özelliklerine farklı açılardan bakılabilir. Türkiye’de yapılan çalışmalardan örnekler verelim: Şair Cemal Süreya’nın (soyadındaki ikinci –y’yi sonra kaldırır) küçükken üvey annenin eve gelmesi ile komşunun evinde bir küçük (göz) odada kalışlarının, kendisinde oluşan dışarı “atılma” korkusu verdiği ve bunu yıllar yıllar taşıdığını şairin şu dizelerinden anlıyoruz: “*Sizin hiç babanız öldü mü / Benim bir kere öldü kör oldum*” (Dindar, 2015: 67-69). Cemal Dindar, şairi değerlendirirken, onun ikilemelerini ve karmaşık dünyasına eğilirken sık sık başvurduğu yaklaşım psikanalizdir. Psikiyatrist profesörü Nevzat Tarhan da Said Nursi’yi incelediği eserinde dönem ve olay etkisinin irdelendiği davranışsal yaklaşımdan ilham alır. Said Nursi’nin yetişme çağında hâkim olan pozitivist yaklaşımın etkisinden kendini kurtarıırken onun yeni zamanın yorumunu nasıl yaptığını şu şekilde açıklar: “Allah’ın inkâr edildiği, tabiatın her şeyi yarattığının iddia edildiği bu zor dönemde hangi cevapları vereceğine dair derin düşüncelere, tefekkürlere başlamıştır. Ciddi analizlerle fikir üretmeye yönelmiş, bilimden ve nefisinden gelen dürtüleri ikna etmeye çalışmıştır” (Tarhan, 2012: 44).

Bunun dışında yalnızca değini biçiminde geçştireceğimiz psikobiyoğrafide aşağıdaki modern yaklaşımlar da yol gösterici olabilir: Dan McAdams; Kimliğin Yaşam Öyküsü Modeli (Life story model of identity); Silvan Solomon Tomkins, Senaryo Teorisi (Script theory).

“Kötü” Psikobiyoğrafinin İşaretleri

Psikobiyoğrafilerde sık karşılaşılan ve bu açıdan kaçınılması gereken başlıkları aşağıdaki gibi maddeleyip, tek tek kısaca açıklamaya girişeceğiz:

1. İndirgemecilik
2. Yanlış teori/yaklaşım seçimi
3. Hastalık teşhisiyle yaklaşmak
4. Değersizleştirme

İndirgemecilik: Kolay yargılara ulaşma veya yorumlamaları daha yalınlaştırma ve basitleştirme demektir. Zor tarih araştırmalarında psikolojik çözümler kestirme bir yoldur. Sınırlı kaynaklara ulaşmak basitleştirme eğilimini yükseltir. Anderson, indirgemeciliğe örnek olarak, Gandi'yi ele alan iki araştırmadaki yazarların vardığı sonuçları/yargıları karşılaştırması oldukça çarpıcıdır.

Tablo 3

Gandi'yi Ele Alan Yazarın Vardığı Sonuçların/Yargıların Karşılaştırılması

Yazar	İncele nen kişi	Eylem/ Tarih	Cevabı aranan soru	Sembolizm	Yorum
Wolfenstein (1973)	Gandi	Tuz yürüyüş ü/1830	Pasif direnşinin kökeni nedir?	İnsan tohumu (Benzetme istiare taneciği)	Hint toplumunun güç ve cesaretini geri alması (Psikolojik etken)
Erikson (1971)				Yiyecekleri koruyan madde (Benzetme gerçek- Ekonomik değer)	İngiltere'nin adaletsizliğini gözler önüne serme (Siyasi ve ekonomik etken)

Yanlış teori/yaklaşım seçimi: Alanda tamamen deneysel destek bulamamış veya itibarını henüz kazanamamış teorilerden yararlanılması. Ya da çoğu son dönem (güncel) anlayışlarla geçmişteki kişileri değerlendirme çabası. Tarihi kesitlerin aynı olmadığı unutulurken yapılan bu yanlış, tarih biliminde anakronizm olarak bilinen bir şeydir.

Hastalık teşhisiyle yaklaşmak: (Pathography=hastalık tanısı/teşhisi [diagnosing]) İncelenen kişiyi, bir hastalık teşhisiyle değerlendirme. Kişiyi hastalık, mutsuzluk gibi negatif yanlarıyla ele almak demektir. Pathografi, esasen bir tıp terimi olmasına karşın 1990'lardan itibaren "Kişinin olumsuz yanlarına odaklanan biyografi türü" olarak İngilizce sözlüklere girmiş bir kavramdır. Yayılan kötü şöhretiyle yeni ama pejoratif anlamıyla bir kavram olarak girmiştir. 1985–90 arasında ABD'li yazar J. C. Oates tarafından bu kavram popülerize edilmiştir. Buna örnek olarak Adolf Hitler verilebilir. Onun hakkında müttefikten varılan "narsist psikopat" teşhisi sonrasında, her yaptığını sırf bununla irtibatlandırarak açıklamak, zamanına yönelik olağanüstü şartlar-açıklamalarına pay çıkarmamak anlamı taşır.

Değersizleştirme (=Kişisel fantezi ekleme): Kişiyi yermek için bir anlatı formatı sunar. Yazarın önyargısıyla beliren ve incelenen kişinin olumsuzluklarını ispata girişen çalışmalar bu kapsama girer. En bilinen örneklerden, Da Vinci ve Gogol'un bastırılmış erdişi eğilimler taşıdığını ileri süren çalışmalar daha dikkatli okunmalıdır. Böyle bir şey doğru olsa bile, onların yeteneklerini görmezden gelen, onların kişiliğini tanıtan tek gerçekmiş gibi gösteren çalışmalar sorunludur. Türkiye'de buna tipik bir örnek olarak; Süreyya Aydemir'in 1950-60 döneminin Türkiye başbakanı Adnan Menderes'i incelediği *Menderes'in Dramı* adlı kitabı verilebilir. Bu kitabında Aydemir, Menderes'i olumsuzluklar içerisinde yorumlama gayretini açık eder. Böyle bir şey yaptığını iddia etmez ama yer yer onu psikolojik tahlillerle olumsuz figür yapar. Söz konusu kitabın iç başlıklarına hızlıca göz atıldığında yazarın psikolojik çözümleme gayreti fark edilir: "Ölümler Zinciri, Korunmaya Muhtaç Bir Çocuk, ... Bir Yalnız Çocuk, Yalnızlık Kompleksi, Duygulu Zaaf, İlk Ve Son Arkadaşı, Ruh Düşkünlüğü Ve Ümitsizlik, Ölümün Kovaladığı Adam, Şahsiyetine Kavuşan Menderes, İki Şahsiyelilik (Kişiliğindeki Çelişmeler), İnönü Fobisi, Menderes'in Ruh Özellikleri, Yüzbinlerin Arasında Yalnız Bir Adam... Özellikle bu bölümler 1945 yılına kadarki siyasi yükselişi anlattığı devreye kadar devam eder. Aydemir'in Menderes'e ait biyografik notları, romancı işçiliğindeki yorumlarla katlanır. Ancak bu kişisel yorumların tehlikesi, acemice yapılan tarih yazımında belge-değeri zehabı verebilir. Temsili bir örneği, yine Aydemir'den verelim. Atatürk'ün İstanbul'dan Samsun'a gitme görevinin kendisine verilmesini, Aydemir Atatürk'ü şöyle konuşturarak kitabında aktarır: "*Kafes açılmış, önümde geniş bir âlem vardı. Uçmaya hazırlanan bir kuş gibiydim*"⁶. İşte bu sözü, kurgusalıktan çıkıp bizzat M. Kemal'in dilinden düşmüş gibi yapılan aktarmaları sözgelimi birçok web sitesi ve bloglarında rastlamak mümkündür.

Sonuç

Disiplinler arası çalışmalarda, araştırmacının kendi alanı dışındaki disiplinde temel/yeter bilgi istediği için eksiksiz olamayacağı yargısıyla, bu türe giren psikobiyoğrafiler doğal olarak "makul amatörlük" içerir. Ancak bu bile, kabul edilebilir

⁶ Ş. S. Aydemir (1999). *Tek Adam*. İstanbul: Remzi. C.I, 365

olmayan acemice bir işten daha kıymetlidir. Tarih yazımında (ve başka disiplinlerde) kusursuz bir kişi incelemesinin olamayacağını bilsek de, psikobiyografilerin yeni ve zengin bilgi/yorumların ortaya çıkarttığını kabul etmek gerektir. Bu yazının da nihai iddiası, tarihçilerin kişi incelemelerinde psikolojiyi atlamaması gerektiğidir. Dolayısıyla psikobiyografinin yöntemine dair çıkarttığımız notların bu tür çalışma yapacaklara ancak uyarı anlamı taşıdığını belirtmeliyiz. Bu meyanda, Adnan Menderes'in mizacını ele aldığım makalede yer alan psikobiyografinin metodolojisine dair şu notları yinelemek faydalı olacaktır (İnan, 2011: 57-58):

Akademik alanda yöntemi hâlâ tartışılan ve henüz yaygınlık kazanmamış psikobiyografilerin bilimselliği, bu durumda kolaylıkla yazanın yaklaşımı, ele alış tarzı ve tutumuyla ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla ihtiyat için bu çalışmaların, (...) tamamıyla her şeyi cevaplandırma/çözme iddiasında olmadığını belirtmeliyim. Hatta yapılan açıklama veya varılan yargıların tersine, başka bazı iddialar ileri sürülebilir veya gözlemler paylaşılabilir.

Şimdiye dek çoğunlukla psikiyatrların ilgilendiği bu tür çalışmalara tarihçilerin de el atması gerektiğinin altını çizelim. Gerçekte psikiyatr/psikolog-tarihçi ortaklığındaki çalışmalar daha ehven görünmektedir. Volkan'ın *Ölümsüz Atatürk* kitabının önsözünde bir tarihçi ile birlikte kitabı yazmak gerektiğini açıklayan şu satırlarını öne çıkartalım: *"Tarihçiler, psikoloji hakkında yeterli bilgiden yoksunlardı; buna karşılık olgulara psikolojiyi esas alan bir perspektifle yaklaşan bilim adamları da yeterli bir tarih bilgisinden yoksunlardı"* (Volkan, 2005: 11-12). Şüphesiz her alanda olduğu gibi çıkan eser, yetenekli-yeteneksiz kişilerin elinde ve çalışmalar da onların kapasiteyle ilişkilidir. Psikiyatr/psikolog-tarihçi ortaklığında ya da tek yazarlıysa onun ötekine sürekli danıştığı sürecin psikobiyografilerde iyi örnekler çıkartabileceğini vurgulayalım. Yine de bu yazının özeti babında, iyi bir psikobiyografinin formülü şöyle verilebilir:

Şekil 1. Psikobiyografinin Formülü

Temel kişilik çözümleme bilgisi (asgari psikoanalitik donanım)	+	Yeterli tarih bilgisi	+	Uсталık isteyen yorumlama iş	=	Psikobiyografi
---	---	-----------------------------	---	---------------------------------------	---	----------------

Son olarak, psikobiyografiye ilişkin bir öngörüyle yazıya nokta koyalım. Psikobiyografinin, geleneksel bilim disiplinlerinin (tarih veya psikoloji) yerine alması ya da başlı başına “yeni” bir disiplin olması muhtemel görünmüyorsa da, son dönem parlak disiplinlerarası çalışmaların etkileyiciliği ile alternatif değil tamamlayıcılığı (boşluk doldurucu işlevi ile) bir iç disiplin olabileceği düşünülebilir.

Kaynakça

- Çelik, A. (2009). *Politik psikoloji*. Ankara: Dost.
- Tarhan, N. (2010). *Asimetrik savaş-politik psikoloji*. İstanbul: Timaş.
- Çevik-Ersaydı, B. S. (2011). *Politik psikoloji yıllığı*. Ankara: Barış Platin.
- Alexander, Irving (2005). Erikson psychobiography, psychobiography and Erikson. *Handbook of psychobiography* kitabı içinde. New York: Oxford University.
- Alican, M. (2010). Psikotarih: teori ve pratik. *Tarih Okulu*, VI, Ocak-Nisan. 95-123.
- Alican, M. (2011). Psikotarihin yapısökümü. *Gazi Üniversitesi Genç Bilim Adamları Sempozyumu*.
- Anapalı, A. (2014). *Masada kaybedilen vatan: Lozan'da neler yaşandı? Lozan'da yaşananların psiko-sosyal tahlili*. İstanbul: Profil.
- Anderson, J. William (1981). The methodology of ppsychological biography. *Journal of Interdisciplinary History*, V.11, No:3.
- Atay, Falih Rıfıkı (1984). *Çankaya*. İstanbul: Buteş.
- Aydemir, Şevket Süreyya (1999). *Tek adam*. İstanbul: Remzi.
- Aydın, Ağâh (2012). Eleştiri şiddeti: Ve insan aynada kendini gördü, *Dünden Bugüne Edebiyat*, S.6.
- Bülbül M. (2005). *Türkiye'nin süryânileri: (Örf, Din, Eğitim, Ekonomi, Psiko-Sosyal Açıdan Anketli Tahlil)*. İstanbul: Tasam.
- Çelikkol, A. (2002). *Tarih psikiyatri divanında*. İstanbul: Stüdyo İmge.
- Çevik, B. & Çevik, A. (Der.) (2011). *Psiko-politik bir yaklaşım ile Türk-Ermeni ilişkileri*. Ankara: USAK Akademi.

- Dennis, Anthony J. (2005). Osama Bin Laden-the sum of all fears. *Handbook of psychobiography* kitabı içinde. New York: Oxford University Press. ss.311-322.
- Dindar, Cemal (2014a). *Bi'at ve öfke / Recep Tayyip Erdoğan'ın psikobiyografisi*, İstanbul: Telos.
- _____ (2015b). *Tarih öncesi köpekler havlıyor*, Cemal Süreya'nın Psikobiyografisi. İstanbul: Telos.
- Elms, Alan C (1994). *Uncovering lives: The uneasy alliance of biography and psychology*. New York: Oxford University Press.
- _____ (2005). Freud as Leonardo- Why the first psychobiography went wrong, *Handbook of psychobiography* kitabı içinde. New York: Oxford University Press.
- Elms, A. C. (20 Ağustos 2015). Psychobiography. Erişim: <http://www.ulmus.net>.
- Freud, Sigmund (1957) *Leonardo da Vinci and a memory of his childhood*. London: Hogarth Press.
- Gökay, F. K. (1981). *Tarih ve psiko sosyal yönden Atatürk*. Ankara.
- Herken, H. (2015). Süleyman İnan ile 20 Ağustos tarihli görüşme, Denizli.
- İnan, Süleyman (2011). Adnan Menderes'in mizacı üzerine, psiko-biyografik bir deneme. *Türkiye günlüğü*. S.107 (Yaz 2011).
- McAdams, D. P., & Ochberg, R. (Eds.) (1988). *Psychobiography and life narratives*. Durham. NC: Duke University Press.
- Nardini, B. (2011). *Leonardo Da Vinci, bir ustanın portresi*. İstanbul: Can.
- NTV (2015). Van Gogh'un kulağını kim kesti? Erişim: http://www.ntv.com.tr/yasam/van-goghun-kulagini-kim-kesti,-l-wJl-_FkG_o5Z3M1KQ6A (20 Ağustos 2015).
- Runyan, W. M. (1982). *Life histories and psychobiography: Explorations in theory and method*. New York: Oxford University Press.
- Runyan, W. M. (1988). Progress in psychobiography. *Journal of personality*, No: 56 (March 1988).
- Schultz, William Todd (2005). *Handbook of psychobiography*. New York: Oxford University Press.

_____ (2013). *An emergency in slow motion: The Inner life of Diane Arbus*. New York: Bloomsbury.

Schultz, W. T. (2015). Süleyman İnan ile 11-12 Ağustos tarihli e-posta yazışması. Denizli-Oregon.

Tarhan, N. (2012). *Çağın vicdanı Bediüzzaman*. İstanbul: Nesil.

Volkan, V. D. & Itzkowitz, N. (2005). *Ölümsüz Atatürk, yaşamı ve iç dünyası*. İstanbul: Bağlam.

Volkan, V. D. (2015). Süleyman İnan ile 21-22 Ağustos tarihli e-posta yazışması. Denizli-Virginia.

Web-1: <http://www.psychobiography.com/>.

Extended Summary

Introduction

The person review is one of the objects of history and literature research. While biographies written by historians mostly just focus on the actions of the statesmen based on official documents, biographies written by writers draw a human portrait over the writings of the person examined. Both studies usually do not give information about the person's own life. Neither explains the behavior nor enters the inner world. The inner world does not mean someone's interpretation of his/her own self, it means someone else's interpretation. The main question is how possible someone's definition of someone is. How and what events shape the mentality of the people? How that person's anxiety, depression, bohemian life, fight for existence etc. took place. What did he/she in life or did he/she have any aims? These and many more questions can find convincing answer with the help of Psychology. In the final analysis, Psychobiography indicates the intersection that Psychology with history and literature, helping and reinforcing each other.

Purpose and method

I will discuss the meaning, objectives, advantages, history of psychobiography in this article. At the end, I will discuss existing, consistent methodological implications and ways from consistent studies in this field. Thus, I must say that the theoretical underpinning of psychobiographies, as dependent on practices in this branch, are created based on the abstract knowledge of the main case studies. Finally, after the briefly evaluating the "good" and "bad" signs of psychobiography, I will conclude the article with my general observations about the current situation and the possible future position of psychobiography.

Conclusion

In interdisciplinary studies, the psychobiographies which is in this species naturally contain "reasonable amateurism" with the judgment that researchers somewhat lack adequate knowledge in all disciplines. However, even this is precious.

In historiography (and other disciplines), although we know that a perfect person review is not quite possible, we still know that psychobiographies reveal new and rich

information/comments. Main claim of this paper is to suggest that historians should not dismissed psychology when carrying out person reviews. Hence we must state that notes we took on the method of psychobiography just carries the aim of warning those who do such work. In the meantime, the following remarks that indicate the disposition of Adnan Menderes in my article will be useful for the methodology of psychobiography:

The scientific aspect of the method of psychobiography which is still being debated in the academic field can be associated with the style, approach and the attitude of the person who writes on this subject. Therefore, studies in this field will not claim to answer all the questions. In fact, contrary to the statement made by a particular researcher, some other claims can be asserted or observations can be shared.

We should underline the fact that the historian should also deal with such studies which psychiatrists had been interested in so far. In reality, studies that are carried out by both psychologists and historians are more valuable. Let us take a look at the preface of "The Immortal Atatürk" by Volkan on Atatürk get to get an idea on that matter. "*While historians did not have enough information about Psychology, the scientists approaching with a perspective based on the psychology did not have enough information about history.*"

Obviously, a study as in every field is directly related to the capacity and talented of its creator. Joint or consulted works by Psychiatrist/psychologists and historians will bring out valuable outcomes. The formula of a good psychobiography study could be explained as follows:

Basic Personality analysis information (minimum psychoanalytic equipment)	+	Sufficient history information	+	Interpretation requiring expertise	=	Psychobiography
---	---	--------------------------------------	---	---------------------------------------	---	-----------------

Finally, we like to end our sentences with a prediction about psychobiography. Even though psychobiography does not seem to be replacing the traditional disciplines yet, it will certainly be one of the disciplines that will supply other areas with great help.